

CANDAROĞULLARI SÜLALESİNDEN KAYA BEY'İN BALIKESİR'DEKİ CAMİSİ VE VAKIFLARI

Sezai SEVİM

GİRİŞ:

Osmanlı tarihlerinde İsfendiyaroğulları Beyliği adı verilen Candaroğulları Beyliği, Anadolu Selçukluları ümerasından Şemseddin Yaman Candar tarafından Kastamonu ve Sinop civarlarında kurulmuştur.

XIV.yüzyıl başlarında Anadolu Selçukluları sultanı Mesud tarafından, yardımcısı ve komutanı Şemseddin Yaman Candar'a bu yardımlarından dolayı Eflani ve civarları hediye olarak verilmiştir. Şemseddin Yaman Candar'ın ölümü üzerine oğlu Süleyman Paşa idareyi devralmış, toprakları biraz daha genişleterek o sıralarda Anadolu'yu istila etmiş bulunan İlhanlı hükümdarı Ebu'l-Gazi Bahadır Han'a bağlılığını da bildirerek hükümrانlığını devam ettirmiştir. Ebu'l-Gazi Bahadır Han'ın ölümü ile bağımsızlığını ilân etmiş ve hatta para bile bastırmıştır. Onun son zamanlarında, oğlu Gıyasüddin İbrahim kendisine isyan ederek idareye el koymuştur. Süleyman Paşa'nın ölümünden bir müddet sonra ise kardeşi Yakup'un oğlu Adil Bey, amcası Gıyasüddin İbrahim'den idareyi ele geçirmiş ve daha sonra Adil Bey ölünce de yerine oğlu Kötürüm Bayezid geçmiştir. Kötürüm Bayezid (Celalüddin Bayezid), yerine geçirmek üzere oğlu İskender'i hazırlamaya başlayınca, diğer oğlu Süleyman (II.Süleyman da denir) kardeşi İskender'i öldürerek Osmanlıya sığınmış ve onların yardımıyla da babasını Sinop'a kaçmaya mecbur etmiştir. Daha sonra Kastamonu'ya gelen II.Süleyman, burada hükümrان olmuş fakat bir müddet sonra Osmanlılarla arası açılınca da burası Osmanlılar tarafından işgal edilmiştir. II.Süleyman Kastamonu'ya hakimken babası Kötürüm Bayezid'in de Sinop'ta hüküm sürüyor olması nedeniyle beylik, ikiye bölünmüş bir vaziyet arz ediyordu.

Sinop'ta, Kötürüm Bayezid 787 H./1385 M. yılında ölünce yerine diğer oğlu İsfendiyar Bey geçmiştir. İsfendiyar Bey'in hükümrانlığı epey

uzun sürdüğü için beyliğin adı, bu isme izafeten İsfendiyaroğulları Beyliği olarak kullanılmıştır. Kötürüm Bayezid'in, Osmanlılardan Orhan Bey oğlu Süleyman Paşa'nın kızı Sultan Hatun'la evliliğinden olan oğlu İsfendiyar Bey, Timur-Yıldırım sirtüşmesinde Timur tarafını tutmuş ve sonra da Timur tarafından beyliğinde ibkâ edilerek hüküm sürmüştür. Osmanlı şehzadelerinin "Fetret Devri"ndeki mücadeleleri esnasında, Çelebi Mehmed'in karşısında İsa ve Musa Çelebi'lere meyleden İsfendiyar Bey, neticede idareyi ele geçiren Çelebi Mehmed'in Eflak üzerine yaptığı sefer sırasında, oğlu Kâsım Bey ile yardım göndermek zorunda da kalmıştır. Çelebi Mehmed'le Eflak Seferinde olan Kâsım Bey, beylik topraklarının verimli bölgeleri, Çankırı, Kalecik, Tosya ve Kastamonu taraflarının, babası eliyle kardeşi Hızır Bey'e verileceğini işitince geriye babasının yanına dönmemiştir. Daha sonra Çelebi Mehmed'den sağladığı kuvvetlerle babasını Sinop'a püskürten Kâsım Bey, söz konusu verimli (Kastamonu ve Bakırkürresi civarı hariç olmak üzere) bölgelerin Osmanlılar adına hakimî olmuştur. İsfendiyar Bey, yaşı yetmiş geçkin iken 834 H./ 1440 M. yılında ölünce, Sinop bölgesini diğer oğlu İbrahim Bey idare etmeye başlamıştır. İbrahim Bey, kızı Hatice Hatun'u II.Murad'a vermek ve II.Murad'ın ablası olan Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Hatun ile de kendisi evlenmek suretiyle, Osmanlı hanedanıyla yakın akrabalık kurmuştur. Üç yıl gibi kısa bir hükümrانlık sürebilen İbrahim Bey, 847 H./1443 M. yılında vefat etmiştir. Yerine geçen İsmail Bey'e, kardeşi Kızıl Ahmet Bey muhalefet etmiş ve Osmanlılara sığınarak onları İsmail Bey'e karşı kıskırtmıştır. Osmanlılarca Bolu sancakbeyliğine tayin edilen Kızıl Ahmet Bey'in tahrikiyle, Fatih döneminin veziri azamı Mahmud Paşa komutasında bir kuvvet, İsmail Bey'in üzerine gönderilmiştir. İsmail Bey, önce Sinop'a kaçmış ve daha sonra da teslim olmuştur. Neticede beylik idaresi Kızıl Ahmet'e verildiyse de iki aylık kısa bir süre sonra, Kızıl Ahmet, Fa-

ti tarafından Mora sancakbeyliğine tayin edilmiştir. Kızıl Ahmet ailesini hazırlayıp yola çıkarak Rumeliye gitmesi gerektiği yerde, önce Karamanoğlu'na sığınmış sonra da Uzun Hasan'ın yanına gitmiştir. Fatih'in ölümünden sonra II. Bayezid döneminde tekrar Osmanlı ülkesine dönmüştür.¹

Candarogullarının Çankırı kolunun beyi olan Kâsım Bey, Çelebi Mehmed'in kızı ile evlidir ve 869 H./1464 M.yılında vefat etmiştir. İki oğlu vardır. Biri, vakfiyesinde müteveli tayin ettiği Emirza Bey (Emirzade Bey) de denilen İskender Bey, diğeri ise II. Murad'ın kızı ile evli olup İstanbul'un fethine katılmış bulunan Kaya Bey'dir.²

A-Kaya Bey'in Hayatı:

Balıkesir'de camisi bulunan Kaya Bey'in, babası Kasım Bey'dir ve doğum tarihi hakkında ise elde belge bulunmamaktadır.

Şahsı hakkındaki ilk bilgiyi "834 H./1439 M.de³ oğullarından Alaaddin ve Mehmed'i sünnet ettiren II. Murad, kızını da İsfendiyaroglu⁴ Kaya Bey'e nikah⁵ etti⁶ şeklinde gördüğümüz Kaya Bey, böylelikle II. Murad'ın damadı⁷ ve II. Mehmed (Fatih)'in de eniştesi oluyordu. 843 H./1439 M. de evlendiğini öğrendiğimiz Kaya Bey'in 1439'dan 1452'ye kadar 13 yıllık süredeki hayatı hakkında da elde bilgi bulunmamaktadır. Daha sonra Fatih'in 856 H./1452 M. kışından itibaren İstanbul'u muhasara etmesi sırasında Kaya Bey'in de bizzat katkıda bulunduğunu biliyoruz. Candaroglu İsmail Bey ve kuvvetlerinin⁸ muhasaranın en etkin hareketlerini üslendiği sırada, Candaroglu Kâsım Bey'in oğlu Kaya Bey'in de kuvvetleriyle birlikte Fatih'in ordusunda muhasaraya katıldığını ve büyük yararlılıklar gösterdiğini tesbit edebilmekteyiz.⁹ Bu yararlılıklardan dolayı olsa gerektir ki Fatih, fetihten sonra Kaya Bey'e Malkara'da bir tımar vermiştir.¹⁰

Kaya Bey'in bu tımar tasarrufundan dolayı Malkara'da ne kadar yaşadığı bilinmemekle birlikte, orada yaşadığı dönemde yaptırdığı bir imarethaneden ve bu imarethaneye yaptığı vakıflarından söz edilmektedir.¹¹ Kaya Bey'in, Malkara'dan ne zaman ayrıldığı, nereye gittiği ve nerelerde yaşadığı konusunda da elde bilgi mevcut değildir.

868 H./1464 M.yılında Kâsım Bey'in Çankırı'da bina ettiği cami, imarethane ve zaviye için yaptığı vakıfları kaydettirmek gayesiyle bir vakfiye düzenlettiğini¹² ve bu vakıflarının idaresine müteveli olarak oğlu Kaya Bey'i değil de diğer oğlu İskender Bey'i¹³ tayin ettiğini görmekteyiz. Kaya

XV. Yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-oğulları Candar-oğulları Beylikleri, Ankara 1980

2. Kasım Bey oğlu Kaya Bey'in, İstanbul'un fethinden sonraki hayatı hakkında, bugüne kadar yapılmış olan araştırmalarda pek bilgiye rastlanmamaktadır. Onun, Balıkesir'e gelip, hayatının geriye kalan kısmını orada sürdüreceği, üzerinde durulmaya gerek görülmemiş bir ihtimal durumunda kalmış ki, Kaya Bey'in Balıkesir'deki vakıflarına ait bilgilere ulaşan merhum İ.H. Uzunçarşılı bile, bu bilgileri birleştirmek suretiyle neticeye gitmeye gerek duymamıştır (İ.H. Uzunçarşılı'nın bu konuda verdiği bilgiler için bakınız; İ.H. Uzunçarşılı, *Karasi Vilayeti Tarihçesi*, Balıkesir 1925, s. 142.). Bu yazı, hem işte bu eksikliği tamamlamak hem de Balıkesir şehrinin tarihi ile ilgili bazı yanlış bilgileri düzeltmek gayesi ile kaleme alınmıştır.
3. Oruç bin Adil, *Oruç Bey Tarihi* (yay. haz. Atsız), İstanbul 1972, s. 88 de tarih olarak 844 H./ 1440 yılı verilmektedir.
4. Bu tabir, dönemin kaynaklarında, önemli bir şahsiyetin sülalesinden gelen herkes için kullanılmakta olup, burada da "İsfendiyaroglu" lafzı İsfendiyar Bey'in torunu olan Kaya Bey için kullanılmıştır.
5. II. Murad'ın, Kaya Bey'e nikâh ettiği kızının ismi bilinmemektedir.
6. *Mir'at-ı Kâinât*, s. 359'dan nakleden, İ.H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, 4. baskı (Ankara 1988), s. 140 ve 3 numaralı dipnot; ayrıca, Oruç bin Adil, *a.g.e.* s. 88.
7. Dukas da "*Damat Kaya Bey*" derken bu özelliğini belirtmek istemiş olmalıdır (bakınız; Dukas, *Bizans Tarihi* (terc. V. Mirmiroğlu), İstanbul 1956, s. 147.).
8. Dukas, *a.g.e.* s. 149.
9. "1452 kışında girişilen muhasamat sırasında Candaroglu İsmail Bey'in kuvvetleri İstanbul'u abluka altına almışlardı", Y. Yücel, *a.g.e.*, s. 103, karşılaştırmız, Jorga, GOR. II, s. 18.
10. *Başbakanlık Arşivi, Tapu Tasnifi*, no: 12, s. 262.
11. Yaşar Yücel, Malkara'daki vakıfları ve imareti ile ilgili vakfiyesinin yerini gösterirken, bir yerde **Vakıflar Umum Müd. Arş.**, no: 582, s. 125'tedir, diye belirtirken (bakınız, *a.g.e.*, s. 104' teki 324 nolu dipnot), bir başka yerde de yine aynı arşivin 628 numaralı defterinin 125. sayfasında (bakınız, *a.g.e.*, s. 12) diye belirtmektedir. Defter no: 628, s. 125'te, Kaya Bey ile ilgili ne bir vakfiye ne de bir kayıt mevcut olmamakla birlikte, defter no: 582, s. 125'te ise Kaya Bey'in Balıkesir'deki mescidi ve vakıflarıyla ilgili vakfiye kayıtlıdır. Hal böyleyken, Malkara'daki imareti ve vakıflarıyla ilgili vakfiyenin burada da kayıtlı bulunabilmesi mümkün görünmemektedir.
12. Kasım Bey'in sözkonusu vakfiyesi 3 Zilhicce 868 H./7 Ağustos 1464 M. tarihli dir.
13. Kaya Bey'in kardeşi İskender Bey'e Emirza (Emirzade) Bey de denmektedir ki (İskender Bey'e Emirza veya Emirzade Bey denildiği hakkında bakınız; İ.H. Uzun Çarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, 4. baskı (Ankara 1982), s. 89; aynı müellif, *Anadolu Beylikleri*, 4. baskı (Ankara 1988), s. 140 ve aynı sayfadaki 2 nolu dipnot.) İskender Bey'in de Balıkesir'de emlakı bulunduğu bakılırsa (Kaya Bey'in vakfiyesinde, İskender Bey'e ait Balıkesir'deki bağ, mülk ve ahırdan bahsedilmektedir.), Onun da Balıkesir'de yaşamış olduğu muhakkak görünmektedir. Acaba, bugün ve tarihte de var olduğunu gördüğümüz Balıkesir'deki Mirza Bey Mahallesi ile bu mahalledeki Mirza Bey Camisinin banisi ile Kaya Bey'in kardeşi ve Kasım Bey'in oğlu olan yukarıda zikrettiğimiz İskender Bey (Emirza Bey), aynı kişi olabilir mi? Balıkesir şehri hakkında en eski bilgileri veren Osmanlı resmî belgeleri durumundaki Tahrir Defterleri (XVI. yüzyılda düzenlenmiştir)nde kayıtlı bulunan mahalle, 936 H./1530 M.yılında düzenlenen defter-

1. Candarogulları Beyliği hakkında geniş bilgi için bakınız; Ahmed Tevhid, "Kastamonu ve Sinop'ta İsfendiyar-oğulları veya Kızıl Ahmedliler", *TOEM*, 6 (1326), s. 361 v.d.; Ali, Candaroglu Hükümeti, *TTEM*, 7(1340), s. 2 v.d.; İ.H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, 4. baskı, Ankara 1988, ss. 121-147; aynı müellif, *Osmanlı Tarihi*, C.I (5. baskı), Ankara 1988, ss. 83-90; Yaşar Yücel, *XIII-*

Bey'in babası Kâsım Bey, bundan bir yıl sonra 869 H./1464 M.de ölmüştür.

Kaya Bey, Balıkesir'de yaşadığı dönem içinde şehirde veya sancak dahilinde bazı emlak satın almıştır. Bu satın aldığı gayrimenkuller arasında, bir köy, üç mezraa, üç tarla, iki bahçe, iki bağ vardır. Şehir içinde bugün mevcut olan camisinin bitişğine bina ettirdiği dokuz odalı bir evi, yine kendisinin yaptırdığı camisine cemaat olacak kişilere oturmak üzere vermiştir.

50 yıldan fazla yaşadığını tahmin ettiğimiz Kaya Bey, babasından 6 veya 7 yıl sonra vefat etmiştir (876 H./1471 M.de veya bundan bir yıl önce). Vakfiyesinin onaylanış tarihi 876 H./1471 M. olup, düzenlettiren kişi ise kardeşi İskender Bey'dir. Bu tarihte Kaya Bey sağ olmadığına göre, bu yıl içinde veya bir yıl önce öldüğü düşünülebilir. Bugün ne mezarı ne de mezar kitabesi mevcut değildir. Yaptırdığı evin ve mescidin de kitabesi bugüne ulaşamamıştır.

B- Balıkesir'deki Camisi:

876 H./1471 M. yılının öncesindeki 15 yıllık bir dönem içinde yapıldığını tahmin ettiğimiz Kaya Bey Mescidi, o yıllarda şehrin, Oruçgazi Mahallesi olarak bilinen kuzey kısmında bina edilmiştir.

Öyle anlaşıyor ki, mescidin inşa edildiği ve hatta Kaya Bey'in vefat ettiği yıllarda, mescidin yakın çevresi bağ, bahçe ve tarla ile çevrilidir. Hatta Kaya Bey'in vakfiyesindeki ifadeye göre, vakfedilen tarlalardan birisi mescidin hemen bitişğinde. Mescidi bu boş araziye inşa ederken, cemaatinin olmaması ihtimalini düşünen bânî Kaya Bey, mescidin bitişğine dokuz odalı bir de ev yaptırmıştır.¹⁴ Dokuz odalı bu evde oturacak kişilerin de, mescidine cemaat olacak sülehadan kişiler olmalarını vakfiyesinde şart koşmuştur.

Mescidin evkafının XVI. yüzyıldaki durumlarını, Karası Sancağı için 936 H./1530 M. tarihinde¹⁵ ve 981 H./1573 M. tarihinde¹⁶ yapılmış olan tahrirlerin defterlerinden takip edebilmekteyiz.

Mescid günümüze kadar gelebilmiştir. Mescide 1002 H./1593-1594 M. yılında bir minber yapılmak suretiyle, burası cuma namazı kılınabilen bir câmiye dönüştürülmüştür.¹⁷ Kaya Bey'in mescidi böylece, Yıldırım Câmisi ve Zağanos Paşa Câmisi'nden sonra şehirde cuma namazı kılınabilen bildiğimiz üçüncü câmi durumuna gelmiştir. Vakfın gelirleri, aradan yıllar geçtikçe değişikliklere uğratılmasın veya vakıf harab edilmesin diye değişik yıllarda muhasebe edilmiştir.¹⁸

Bugün cami olarak ayakta olan bina, sağlamdır ve kullanılmaktadır. Caminin bulunduğu bölge, daha önce Oruçgazi Mahallesi olarak adlandırılırken, şimdi caminin bânisine atfen Kaya Bey Mahallesi olarak isimlendirilmektedir.

C-Câmisinin Vakıfları:

Kaya Bey, Balıkesir'in o zamanki Oruçgazi Mahallesi'nde (şimdiki kendi adı ile anılan "Kaya Bey" Mahallesi'nde) yaptırdığı mescit için, gerek Balıkesir şehrinde ve gerekse civar köyler ve diğer nahiyelere bağlı köylerdeki bir çok mal ve mülkü-

de "Mahalle-i Emirza Beg" olarak kaydedilmiştir. XVI.yüzyılda Balıkesir'in en kalabalık mahalleleri arasında görülen Emirza Bey (veya Mirza Bey) Mahallesi'nin, aynı yüzyılda 50 ile 100 hane arasında bir nüfusa sahip olduğu tesbit edilebilmektedir. (Bu konuda bakınız; BA.TT.no: 166, s. 249; BA.TT.no: 153, s. 4, TKGM. KK., no: 152, vr. 7/b). Balıkesir'deki Mirza Bey Mahallesi ve mescidinin tarihi hakkında mahallî araştırmacılar tarafından değişik görüşler ileri sürülmüştür (mahallî araştırmacılar M.Ekrem Çavuldur'un naklettiği ve kendisinin de kabul ettiği halk arasındaki söylenti şöyledir; "Mirza Bey, Timur'un ümerasından bir Tatar olup Balıkesir'e yerleşerek burada bir mescid yaptırmıştır." Yüzbaşızade Kemal Bey ise *Türkdüli Gazetesi*'ndeki, Mirza Bey Mescidi ve misafirhanesi ile ilgili bir yazısında, Mirza Bey'in, Timur'un oğlu Mirza olduğu ihtimali üzerinde durmaktadır. -Bu konuda bakınız; M. Ekrem Çavuldur, "Zağanos Paşa ve Balıkesir'le Alâkası-3", *Balıkesir Halkevi Dergisi*, Kaynak, Yıl 3, Sayı 30 (19 Temmuz 1935); Kemal Ertan ise Kaynak (Kemal Ertan, "Balıkesir Camileri", *Balıkesir Halkevi Dergisi*, Kaynak, Yıl 1, S. 11, s.7)'ta "Timurlengin oğullarından Mirza Bey tarafından yaptırılmıştır (H. 805)" şeklinde bir ifade kullanmıştır ve mahallenin de 1278 H. de Sultan Abdülaziz tarafından Kırım'dan getirilen göçmenlerle kurdurulduğunu anlatmaktadır. Bugün mahallenin ismi "Mirza Bey Mahallesi" olarak geçmekle birlikte, cami için Kırımlılar, Aziziye ve Mirza Bey Camii şeklinde üç ayrı isim kullanılmaktadır.

14. Vakfiyenin tercümesindeki ifade aynen şöyledir; "...mezbur mescid yanında kain dokuz odayı, beş vakit namazını cemaatle camide eda eden salih kimesnelerden oturanlara....", (VGM. Defter no: 1967, s. 331, belge no:65.)
15. Bu konuda bilgi için bakınız; BA.TT., no: 166, s. 255. "Karye-i Ziyaret, tabi-i Balıkesri, vakf-ı Cami-i Kaya Beg bin Kasım Beg der Balıkesri, hane 8 müccerred 2, hasıl 1186" "Nefs-i Balıkesri'de üç para yir ve mescide mutasıl bir pare yir ve bir bağçe ve karye-i Çölmekçi'de harab bağ ve mescid kurbunda dokuz aded ev mezkur Kaya Beg'in vakfidir".
16. Ankara, *Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-ı Kadime Arşivi*, no: 568, vr. 82/b. "Karye-i Ziyaret tabi-i Balıkesri vakf-ı Kaya Beg bin Kasım Beg, Mezkur Kaya Beg, Yakub Beg bin Mehmed'den satın alub Balıkesri'de bina itdüğü mescidin imamına ve müezzinine ve mütevellisine ve çırağa, yağna ve hasırına vakfetmiş. Elinde Selatin-i Osmanlıyye-i maziyye -tabe serahum- dan mukarrernameleri var, tevliyet Ahmed Ağa evladına şart ve tayin eylemiş olan mezkur Ahmed Ağa evladından Mehmed ve Mustafa ve Meryem ve Hafsa nam kimesneler yeumi iki akçe ile tevliyet-i mezbureye mutasarrıflardır, ellerinde padişahımızdan berat-ı humayunları var, sene tisa ve işrin ve tisa mie tarihile müverrah" ve aynı defterde vr. 110/a numaralı sayfada iki kayıt daha vardır ki onlarıdaki bilgiler ise, mescide mutasıl ev, bir pare bahçe, Balıkesir'de üç pare yer, Çölmekçi'de harab bağ ile Edremit'deki Köşk Bahçesi'ne ait kayıtlardır.
17. Kaya Bey Mescidi'nin camiye çevrilmesi hakkındaki bilgi için bakınız; Ankara Milli Kütüphane, *Balıkesir Şerhiye Sicilleri*, No: 692, vr. 101/a.
18. Bakınız; Ankara MK. BŞS., no: 692, vr. 64/a (yıl, Muharrem sonları 1003/Aralık başları 1594).

nü vakfetmiştir. Bu emlakın, icara, ortaklığa veya kiraya verilmek suretiyle getireceği gelirlerin bu mescidi için harcanmasını şart koşmuştur.

Balıkesir Nahiyesi dahilinde vakfettiği gelir kaynakları şunlardır;

Köy-----Balıkesir Nahiyesine bağlı Ziyaret Köyü (II. Mehmed zamanında 3000 dirheme satın almış).

Mezraa - Ziyaret Köyünün kible tarafında 3 mezraa ki biri Çayırhisar Köyü sınırları içinde kalıyor (bu üç mezraayı II. Mehmed zamanında 7300 dirheme satın almış).

Tarla-1- Çayırhisar Köyünde bir parça tarla (yolların arasında kalmış).

2- Mescidin yanında bir parça tarla.

3- Balıkesir'in kuzeyinde, Üçpınar Köyü topraklarının güneyindeki arada kalan bir parça tarla (II.Mehmed zamanında 2000 dirheme satın almış).

Bahçe-- Balıkesir civarında Hasan, Paşa Hadikası olarak bilinen bahçe (II.Mehmed zamanında 7500 dirheme satın almış).

Bağ- 1- Çömlekçi Köyü yakınında bir bağ.

2-Mescidin yakınında bir bağ.

Değirmen-Çayırhisar Köyünde iki değirmenin yarım hissesi.

Ev-- Mescidin bitişiğinde, mescide cemaat olmaları şartı ile sülehaya oturmaya izin verilen 9 odalı bir ev.

Köle-- Ziyaret Köyünde 3 köle ve onların eşleri ile bu ailelerin ellerinde bulunan ziraat aletlerinin tamamı.

Edremit Nahiyesinde vakfettiği gelir kaynakları;

Bahçe-İçbeyi Köyü arazisinde bir bahçe ile buradan geçen sudan haftada bir gün ikindiye kadar ve Cuma geceleri gecenin yarısına kadar bu bahçeyi sulama hakkı.

Ev--İçbeyi Köyü arazisindeki bahçenin içinde dört odalı bir ev.

Kaya Bey, vakıflarından elde edilecek gelirlerin sarfedileceği cihetleri de belirlemiş ve hangi cihete ne kadar verileceğini vakfiyesinde şart koşmuştur. Bu şartları da şöyle sıralayabiliriz;

Mütevelliye--a- Çömlekçi arazisindeki bağın geliri ile beraber ancak günlük iki dirhem alması yeterlidir.

b- Mütevelli, vakfın diğer mezaralardaki ürünün öşrünü alamaz.

Mescide-a- Gelirden, lazım ise mescidin tabanına hasır alınması.

b- Mescidin kandil yağı için her ayda beş dirhem.

İmama-- Günlük iki dirhem.

Müezzine-- Günlük bir dirhem.

Balıkesir Kadısına- a- Üçpınar Köyündeki bağın kullanımı ve geliri.

b- Vakfın sıhhatli işletilmesi için nezaretinden dolayı günlük bir dirhem.

Vakıf, gelirin sarfedileceği yerleri böylece belirttikten başka, vakfın tevliyeti görevi için Hacı Mehmed Ağa ibn-i Musâ'yı ve onun neslini tayin etmiş, o da kabul etmiştir. Balıkesir'e tayin edilen kadıların, görev sırasında bu vakfı da gözetmelerini istemiş olan vakıf, bu iş için de yukarıda belirttiğimiz gibi ücret tayin etmiştir. Vakıf ayrıca, vakıfnamesinde belirttiği şartların bozulmamasını ve emlakın de dünyanın sonuna kadar satılmamasını, hibe edilmemesini ve miras olarak devr edilmemesini şart koşmuştur.¹⁹

BİBLİYOGRAFYA

Arşiv Vesikaları:

Başbakanlık Arşivi, Tapu Tasnifi (kısaltması-BA.TT.), no: 166 (İstanbul)

Milli Kütüphane, Balıkesir Şerhiye Sicilleri (kısaltması-MK. BŞS.), no: 692 (Ankara)

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-ı Kadime Arşivi (kısaltması-TKGM. KK.), no: 568 (Ankara)

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (kısaltması-VGM.), defter no: 582/1 (vakfiye defteri) ve defter no: 1967 (tercüme defteri) (Ankara)

Araştırmalar:

Ahmed Tevhid, "Kastamonu ve Sinop'ta İsfendiyar-oğulları veyahut Kızıl Ahmedliler", TOEM., 6 (1326), s.361 vd.

Ali, "Candaroglu Hükümeti", TTEM., 7(1340), s.2 vd.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, Osmanlı Mimarîsinde Fatih Devri, C.I, İstanbul 1973.

Çavuldur, Ekrem, "Zağnos Paşa ve Balıkesir'le Alâkası", BHD. Kaynak, Yıl 3, s.30 (Ağustos 1935), ss. 624-627.

Dukas, Bizans Tarihi (terc. V.Mirmiroğlu), İstanbul 1956.

Ertan, Kemal, "Balıkesir Camileri", BHD. Kaynak, Yıl 1, S. 11, s. 7.

Oruç bin Adil, Oruç Bey Tarihi (yay. haz. Atsız), İstanbul 1972.

Su, Kamil, XVII-XVIII.Yüzyıllarda Balıkesir'de Şehir Hayatı, İstanbul 1937.

Uzunçarşılı, İ.H., Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri, 4.baskı, Ankara 1988.

Uzunçarşılı, İ.H., Karasi Vilayeti Tarihçesi, Balıkesir 1925.

Uzunçarşılı, İ.H., Osmanlı Tarihi, C.I (5.baskı), Ankara 1988

Yücel, Yaşar, XIII-XV.Yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri, Ankara, 1980.

19. Vakfiyenin Arapça olan sureti, VGM. defter no: 582/1, s. 125 vd., tercümesi ise yine aynı arşivde defter no: 1967, s. 331, belge 65'tedir.

